แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาสมรรถนะชุมชนในการป้องกันและแก้ปัญหาการเกิดโรคพยาธิในชุมชน : สะท้อนคิดวิชาการรับใช้สังคม

Best practice for development of community competency in prevention and problem solving in parasite worm : reflective academic service

จินตนา อาจสันเที๊ยะ[1]* ผ่องศรี อิ่มสอน[2] ปานทิพย์ ผ่องอักษร[3]
Jintana Artsanthia[1]* Pongsree Imsorn[2] Pantip Pongauksorn[3]
คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์ สาทรใต้ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย (10120)[1, 2, 3]
Nursing faculty, Saint Louis College, Yannawa, Bangkok, Thailand (10120)[1, 2, 3]

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการเพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนในการป้องกันและแก้ปัญหาการเกิดโรคพยาธิในชุมชน เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาสมรรถนะชุมชนและเพื่อนำเสนอแนวปฏิบัติที่ดีด้วยการสะท้อนคิดวิชาการบริการสังคมในการประยุกต์ใช้ความรู้ในรายวิชาจุลชีววิทยาและปรสิตวิทยาสู่การบริการวิชาการสู่สังคมของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 1 ที่มีการเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพในการพัฒนาสมรรถนะชุมชนในการป้องกันโรคพยาธิ กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนในชุมชนรอบวิทยาลัยเซนต์หลุยส์ที่สนใจเข้าร่วมโครงการจำนวน 115 คน ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกและจัดทำกลุ่มกับผู้นำชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขจำนวน 10 คน สร้างเครื่องมือการวิจัยตามกระบวนการดำเนินงานวงจรเดมิง (PDCA) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1) การวางแผน (Plan) สำรวจประเด็นความต้องการของชุมชน ขั้นตอนที่ 2) การดำเนินงาน (Do) การศึกษาความเป็นไปได้โครงการเสริมสร้างสมรรถนะและกิจกรรมในการบริการวิชาการ ขั้นตอนที่ 3) การตรวจสอบ (Check) ติดตามและประเมินผลโครงการเสริมสร้างสมรรถนะ กิจกรรม เพิ่มพูนความรู้ทักษะ และขั้นตอนที่ 4) การปรับปรุง (Action) ทบทวนแนวปฏิบัติในการพัฒนาสมรรถนะชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยเป็นกระบวนการ (Process)

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนเมืองมีความเป็นตัวเองสูง การทำกิจกรรมในชุมชนนั้นต้องคำนึงถึงเวลาที่จำกัดและต้องยืดหยุ่น มีกลุ่มผู้สูงอายุยินดีเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มีจิตอาสา ดังนั้นแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาสมรรถนะชุมชนในการป้องกันและแก้ปัญหาการเกิดโรคพยาธิในชุมชนเมืองนั้นประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาสมรรถนะชุมชนมาจากความเข้าใจ การให้ความร่วมมือที่มาจากกระบวนการสร้างองค์ความรู้ของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนด้วยการจัดให้ข้อมูลผ่านสื่อต่าง ๆ มีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง มีการปรับสิ่งแวดล้อมทำความสะอาดบริเวณบ้านและชุมชน รักษาความสะอาดส่วนบุคคลและสิ่งแวดล้อม เรียนรู้ความเชื่อส่วนบุคคลและวัฒนธรรมเพื่อป้องกันการเกิดโรคพยาธิ วางแผนการพัฒนาที่ดีเป็นระบบจัดกิจกรรมให้ความรู้ต้องทำเป็นสื่อนำเสนอบ่อย ๆ เพื่อให้ทุกคนเกิดความตระหนักและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางแก้ไขกับปัญหานั้น เพื่อพัฒนาสมรรถนะชุมชนในการป้องกันการเกิดโรคพยาธิในชุมชน เมื่อทรรศนะพื้นฐานความรู้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับคนในชุมชนจะทำให้แบบแผนการคิดและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการนี้จะสามารถเกิดการเปลี่ยนกระบวนทรรศน์ของชุมชน (Paradigm shift) และสร้างความยั่งยืนจะเป็นแนวปฏิบัติที่ดี จากการเปลี่ยนกระบวนทรรศน์จนได้วิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชน (Mode of Living in community) ซึ่งจะเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาสมรรถนะชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

คำสำคัญ : แนวปฏิบัติที่ดี การพัฒนาสมรรถนะชุมชน การป้องกันและแก้ปัญหาการเกิดโรคพยาธิในชุมชน

Corresponding Author : *E-mail : jintana@slc.ac.th, jintasun@hotmail.com

175-183 □□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□.indd 175 8/15/59 BE 10:06 AM

Abstract

This study was action research that was to study problem and needs of community for prevention parasite worm disease, to study the process in developing community competency, and to propose the best practice in reflective academic service through the process in studying of Microbiology subject of the first year nursing students. Qualitative data was collected in developing community competency. Samples were 115 people who living in community around Saint Louis College by in-depth interview and focus group with 10 community leaders and health volunteers. The instruments were created by using Deming Cycle, The cycle was composed of PDCA and began with step 1) Plan for identifying the problems and needs of community in the gap for developing competency, step 2) Do for studying the possible in community developing competency project and for creating intervention in academic service, the step 3) Check for evaluation and activities for increasing skill and knowledge of parasite worm disease prevention, and step 4) Action in review and change of best practice in developing community competency. Content analysis and induction in process were used in data analysis.

The findings revealed that urban community has high confident living in oneself to do activities in community and concern with the restricted time. The most elderly people joined in activities and they had the positive thinking and service mind in volunteers. Thus, the best practice for development of community competency in prevention and problem solving in parasite worm composed of the process of understanding in community participation by using media and technology, developmental environment, learning in personal belief and cultural for worm disease prevention, planning and setting the continuous activities of academic services for awaken people in community. The community participation was an important to change behavior for developing competency.

When the basic knowledge was occurred in community. It is the time of the paradigm shift and lead to create sustainable in developing community competency based on the mode of Living in community that will be the based practice in developing community competency.

Key words : Best practice, Community competency development, Prevention and problem solving in parasite worm infection

บทนำ

แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาสมรรถนะชุมชนในการป้องกันและแก้ปัญหาการเกิดโรคพยาธิในชุมชน : สะท้อนคิดวิชาการรับใช้สังคม เป็นงานวิจัยที่เน้นความสำคัญของโรค การป้องกัน การแก้ปัญหากับชุมชนโดยการสร้างสมรรถนะและสร้างแนวปฏิบัติในการป้องกันการเกิดโรคพยาธิ โดยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาโรคพยาธิที่อาศัยอยู่ในร่างกายมนุษย์[1] ในปัจจุบันงานด้านการพัฒนาชุมชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศมาก เพราะสภาพปัญหาของการพัฒนาชุมชนนั้นเป็นวงจรที่ส่งผลกระทบต่อกันเป็นลูกโซ่ จากความไม่รู้สู่ความจนและการเจ็บป่วย ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนา เป็นวัฏจักรแห่งความชั่วร้าย ดังนั้น ทุกหน่วยงานทุกองค์กร ต้องช่วยกันขจัดปัญหาให้หมดไป[2] ในบทบาทหลักของพยาบาลคือการส่งเสริม ป้องกัน รักษาและฟื้นฟู นักศึกษาควรได้มีการเรียนรู้และเข้าใจในบทบาทอย่างแท้จริงโดยเฉพาะการนำความรู้จากห้องเรียนมาสู่การปฏิบัติ และเพื่อสร้างรูปแบบการบริการวิชาการ จึงควรมีโอกาสนำความรู้ที่เรียนรู้มาไปใช้ในชุมชน สิ่งที่เรียนรู้กับชีวิตจริงจึงต้องเป็นเรื่องเดียวกันนำมาออกแบบให้เหมาะสมในการคัดกรองประชาชนให้ลดการเสี่ยงต่อการติดเชื้อต่าง ๆ เช่น การติดเชื้อหนอนพยาธิและให้คำแนะนำ[3] ในการดำเนินการ ดังกล่าวจะเกิดกระบวนการเรียนรู้ของการป้องกันสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพโดยผ่านกิจกรรมการปฏิบัติการของรายวิชาที่ศึกษา

175-183 □□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□.indd 176 8/15/59 BE 10:06 AM

ดังนั้น เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการดำเนินของโครงการสะท้อนคิดวิชาการรับใช้สังคมและการเรียนการสอน คณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาผ่านกระบวนการพัฒนาสมรรถนะชุมชนในการป้องกันและแก้ปัญหาการเกิดโรคพยาธิในชุมชน แล้วนำเสนอผลของการนำแนวปฏิบัติที่ดีที่ได้นำมาเรียงความรู้เป็นระบบตามขั้นตอนการวิจัยอันเป็นการบันทึกและถ่ายทอดผลที่ได้จากการปฏิบัติงาน (Explicit Knowledge) เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้รับนำเสนอต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนในการป้องกันและแก้ปัญหาการเกิดโรคพยาธิในชุมชน
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาสมรรถนะชุมชน
3. เพื่อนำเสนอแนวปฏิบัติที่ดีต่อการพัฒนาสมรรถนะชุมชนในการป้องกันและแก้ปัญหาการเกิดโรคพยาธิในชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อนำเสนอแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาสมรรถนะชุมชนเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาการเกิดโรคพยาธิในชุมชน ที่อาศัยรอบวิทยาลัยเซนต์หลุยส์ ในรัศมี 3 กิโลเมตร โดยใช้กรอบแนวคิดในกระบวนการบริหารงานคุณภาพแบบวงจรเดมิง (PDCA)[4] ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การวางแผน (Plan) 2) การดำเนินการ (Do) 3) การตรวจสอบ (Check) 4) การปรับปรุง (Action) พัฒนาสมรรถนะชุมชนในการป้องกันและแก้ปัญหาการเกิดโรคพยาธิในชุมชน : สะท้อนคิดวิชาการรับใช้สังคม ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการ (Action research) เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาสมรรถนะชุมชนในการป้องกันและแก้ปัญหาการเกิดโรคพยาธิในชุมชน : สะท้อนคิดวิชาการรับใช้สังคม

ประชากรกลุ่มตัวอย่างและสถานที่ทำการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. นักศึกษาพยาบาลที่ลงเรียนรายวิชาจุลชีววิทยาและปรสิตวิทยาจำนวน 119 คน เนื่องจากเป็นงานวิจัยที่บูรณาการกับรายวิชามีนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ต้องเรียนรายวิชาจุลชีววิทยาและปรสิตวิทยา
2. ประชาชนรอบวิทยาลัยที่ยินยอมให้ตรวจไข่พยาธิและคำแนะนำในการดูแลสุขภาพจำนวน 115 คน
3. ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 10 คน ในการร่วมสร้างแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาสมรรถนะให้บริการวิชาการในสังคมเมืองด้วยการป้องกันและแก้ปัญหาการติดเชื้อปรสิตหนอนพยาธิ

เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion criteria)

1. นักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยเซนต์หลุยส์ชั้นปีที่ 1 ที่ศึกษาวิชาจุลชีววิทยาและปรสิตวิทยาสมัครใจ เข้าร่วมโครงการวิจัย
2. ผู้อาศัยในชุมชนรอบวิทยาลัยเซนต์หลุยส์ และสนใจเข้าร่วมโครงการ
3. ผู้ยินยอมให้เก็บอุจจาระตรวจ

เกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria)

1. ประชาชนที่อาศัยนอกบริเวณรัศมี 3,000 เมตร
2. ผู้ที่ไม่เข้าร่วมทำกลุ่มและกิจกรรมที่กำหนดครบทุกครั้ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Materials)

1. แบบสัมภาษณ์การศึกษาความเป็นไปได้โครงการเสริมสร้างสมรรถนะโดยผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อตอบวัตถุประสงค์งานวิจัย สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) แล้วตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา
2. แบบประเมินโครงการเสริมสร้างสมรรถนะเพิ่มพูนความรู้ทักษะโดยนำข้อมูลเกี่ยวกับพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะ มาวิเคราะห์เพื่อเป็นกรอบแนวคิดและขอบเขตของคำถาม ตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา
3. เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการตรวจไข่พยาธิและเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติการบริการวิชาการ โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Method of Data Collection)

หลังจากได้รับอนุญาตให้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

175-183 □□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□.indd 177 8/15/59 BE 10:06 AM

ขั้นตอนที่ 1) การวางแผน (Plan) : การสำรวจพื้นที่และการสำรวจประเด็นความต้องการของชุมชนอธิบายวัตถุประสงค์งานวิจัยให้นักศึกษาและชุมชนทราบและให้ความยินยอมในการเข้าร่วมงานวิจัยเมื่อได้ประชาชนผู้สมัครใจเข้าร่วมโครงการนัดวันทำกลุ่มและนัดหมายวันเก็บอุจจาระเพื่อตรวจหาไข่พยาธิของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2) การดำเนินงาน (Do)

2.1 ใช้แบบสัมภาษณ์การศึกษาความเป็นไปได้โครงการเสริมสร้างสมรรถนะโดยนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาสมรรถนะ มาวิเคราะห์เพื่อเป็นกรอบแนวคิดและขอบเขตของคำถามสำหรับแบบสัมภาษณ์การศึกษาความเป็นไปได้ของการดำเนินงานตามแผนการดำเนินงาน

2.2 วางแผนร่วมกับผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาปัญหา อุปสรรค ในการร่วมร่างรูปแบบการให้บริการกับชุมชน และประชุมกับนักศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคที่จะดำเนินการให้ความรู้บริการสู่ชุมชน โดยการจัดทำกลุ่ม จำนวน 3 ครั้งคือกับกลุ่มตัวอย่างนักศึกษา จำนวน 1 ครั้ง ประชาชนรอบรั้ววิทยาลัยจำนวน 1 ครั้ง และประชาชนร่วมกับนักศึกษา ทีมวิจัยร่วมกันอีก 1 ครั้ง จนได้รูปแบบการให้บริการวิชาการและศึกษาความต้องการของกลุ่มชุมชน

2.3 ศึกษาปัญหา ผู้วิจัย และนักศึกษาศึกษารายละเอียดของปัญหาอย่างชัดแจ้ง ปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริการวิชาการและมีการวิเคราะห์สภาพของปัญหาให้ครบ 4 องค์ประกอบต่อไปนี้ คือ ปัญหาที่เกี่ยวกับชุมชน เนื้อหาวิชาและสภาพแวดล้อมที่จะให้บริการวิชาการแก่ชุมชน

2.4. ให้บริการวิชาการสร้างสมรรถนะชุมชน จัดการให้ความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ในการป้องกันการติดโรคพยาธิในชุมชนและบริการตรวจไข่พยาธิกับชุมชน

2.5 ประเมินความพึงพอใจในการรับบริการวิชาการของประชาชน และนำข้อมูลมาปรับปรุงสร้างรูปแบบการนำความรู้สู่งานบริการวิชาการในชุมชน

ขั้นตอนที่ 3) การตรวจสอบ (Check)

วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ความต้องการของกลุ่มชุมชนตรวจสอบข้อมูลที่ผู้วิจัยได้พิจารณาไว้แล้วอีกครั้งหนึ่ง เพื่อสรุปหาคำตอบที่เป็นสาเหตุผล และวิธีแก้ปัญหานั้นตามวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการบริการวิชาการแก่ชุมชน โดยสรุปประมวลเป็นหลักการ (principle) รูปแบบ (model) ของการปฏิบัติ ที่อาศัยหลักตรรกวิทยาโดยวิธีอุปนัย (inductive) และความรู้เชิงทฤษฎีมาร่างรูปแบบบริการกับชุมชนและใช้การสังเกตและการสะท้อนการปฏิบัติการ เพื่อใช้ในการปรับปรุงวงจรปฏิบัติการต่อไป และเพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 4) การปรับปรุง (Action)

การนำกระบวนการดำเนินงาน (Process) ตามแนวคิดเดมิง (Deming) ไปบูรณาการเพื่อพัฒนาสมรรถนะ แล้วดำเนินการติดตามและประเมินผล เพื่อรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) สรุปผลความคิดเห็นและนำเสนอเป็นแนวปฏิบัติที่ดีของการพัฒนาชุมชน

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน จากวิทยาลัยเซนต์หลุยส์ ในการปกป้องสิทธิของกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นนักศึกษา ในงานวิจัยที่เก็บข้อมูลเฉพาะผู้สนใจและสมัครใจ ในการปฏิบัติการตรวจไข่พยาธิ มีหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย เลขที่รับรอง E.016/2557 ณ วันที่ 8 มกราคม 2558

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis Method)

1. การวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจพื้นที่ และการสำรวจประเด็นความต้องการของกลุ่ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปเป็นความต้องการของกลุ่มในลักษณะความเรียง

2. การวิเคราะห์การสัมภาษณ์การศึกษาความเป็นไปได้โครงการเสริมสร้างสมรรถนะ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

3. การวิเคราะห์กระบวนการ (Process) ตามแนวคิดเดมิง (Deming) ใช้วิธีสรุปแบบอุปนัย

4. การวิเคราะห์แบบติดตามและประเมินผลโครงการเสริมสร้างสมรรถนะ กิจกรรม เพิ่มพูนความรู้ทักษะ ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ความหมายของระดับการประเมิน

ผลการวิจัย

1. ปัญหาของชุมชนในการป้องกันและแก้ปัญหาการเกิดโรคพยาธิในชุมชน

ปัญหาชุมชนเมืองที่พบมีลักษณะตัวใครตัวมัน ไม่สนใจผู้อื่น การลงพื้นที่ในการขอความร่วมมือจะได้ทั้งกลุ่มที่มีความร่วมมือที่ดีมาก มีเวลาว่างให้พูดคุย มีจำนวนหนึ่งจะไม่

175-183 □□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□.indd 178 8/15/59 BE 10:06 AM

สนใจ ไม่มีเวลา ปฏิเสธการพูดคุย ต้องมีของรางวัลหรือสิ่งตอบแทนจึงร่วมมือ และจากการไม่มีความรู้ ไม่รู้พยาธิทำอะไรกับร่างกายเราบ้าง ติดต่ออย่างไร ผู้คนที่อาศัยในชุมชนมานานอยากทำให้ชุมชนน่าอยู่ แต่ไม่รู้จะทำอย่างไร มีคนหลายระดับในชุมชน ในชุมชนประกอบด้วยผู้คนมากมายทำงานและหน้าที่ต่างกัน จึงอยากที่จะพัฒนาชุมชน นอกจากจะทำสิ่งใดต้องนัดล่วงหน้าแล้วมาทำกิจกรรมในวันอาทิตย์ ในพื้นที่รอบวิทยาลัยมีหลายศาสนาทั้งพุทธ คริสต์ และอิสลาม มีความเชื่อและศรัทธาในพระเจ้าเช่นเดียวกัน โดยธรรมชาติภาพรวมชุมชนจะไม่ร่วมมือดูแลชุมชนถ้าไม่จำเป็น หากตนเดือดร้อนจะสนใจเป็นพิเศษ และผู้ให้ความสนใจจะเป็นผู้สูงอายุเพศหญิงร้อยละ 64.65

2. ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาสมรรถนะชุมชน

ต้องการให้มีการออกมาให้บริการบ่อย ๆ กับชุมชนในด้านการให้เปล่าต้องการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิและการป้องกันที่นำไปให้ถึงบ้านที่ต้องเป็นบริการที่สะดวกและต้องการเครือข่ายการดูแลจากทีมสุขภาพโดยต้องมีผู้นำชุมชนช่วยสร้างความตระหนักให้ชุมชน ผู้นำชุมชนส.บอกว่า “หากมีความรู้เกี่ยวกับโรคอะไร ให้นำมาให้ด้วยจะนำไปติดที่มัสยิดไว้ให้ชาวบ้านอ่านกัน หากมีการกระตุ้นบอกกันบ่อย ๆ จะเข้าใจกันไปเองและคนในชุมชนจะบอกต่อกันจนเข้าใจตรงกันก็จะมีความรู้ขึ้นมาได้” จากความต้องการในชุมชนที่มีหลายกลุ่มคนจึงต้องมีการประเมินความต้องการทำให้ประสบความสำเร็จได้ง่าย ตรงความต้องการของกลุ่มผู้รับบริการ

3. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะชุมชน

กระบวนการพัฒนาสมรรถนะชุมชนต้องประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาผ่านสิ่งต่อไปนี้คือ

การสร้างความเข้าใจ

กระบวนการพัฒนาสมรรถนะต้องมาจากความเข้าใจเป็นเบื้องต้นว่าจะทำอะไร มีวัตถุประสงค์อะไร เขาถึงจะลงมาช่วยกัน ลุง ป กล่าว เมื่อชุมชนเข้าใจตรงกัน กระบวนการพัฒนาจะเกิดขึ้นในเช่นการพัฒนาความรู้เรื่องการป้องกันตนเอง และความรู้ว่าพยาธิคืออะไรเป็นสิ่งที่ชุมชนอยากทำความเข้าใจเพื่อสร้างความรู้ในการป้องกันโรคในชุมชน

การใช้การสื่อสารเทคโนโลยี

ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมและเผยแพร่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์โดยการเชื่อมโยงอินเตอร์เน็ตในการถ่ายทอดความรู้ การถ่ายทอดในรูปแบบหลาย ๆ แบบ เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมและเผยแพร่ให้ได้รับความรู้คำแนะนำอย่างเหมาะสมและเป็นที่เข้าใจง่ายหรือส่งมาทางมือถือ หรือช่องทางที่ทุกคนสะดวกและรับข้อมูลได้ อาสาสมัครสาธารณสุขกล่าว

ทักษะการพัฒนาความรู้

มีการพัฒนาความรู้และสามารถถ่ายทอดความรู้ต่อๆ ไปได้ ทั้งการป้องกัน การลดความเสี่ยงในการเป็นโรค ระยะเวลาที่ควรถ่ายพยาธิปีละกี่ครั้ง บอกถึงผลเสียของการเป็นโรค รับความรู้ในการพัฒนาและทักษะที่จะนำไปสู่การบริการวิชาการเนื่องจากยังขาดความเข้าใจ

ความเชื่อส่วนบุคคลและวัฒนธรรม

ในการพัฒนาสมรรถนะชุมชนยังมีปัจจัยด้านความเชื่อและวัฒนธรรม บางคนจะมีความเชื่อในการดำรงชีวิต การรับประทานอาหาร สิ่งแวดล้อมความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ก่อนที่จะให้ความรู้และแนะนำปรับเปลี่ยนการรับประทานอาหารที่สุก ๆ ดิบ ๆ มาเป็นอาหารที่สุก ปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตของตนเพื่อให้ชีวิตมีความปลอดภัยจากโรคมากขึ้น

สิ่งแวดล้อมในชุมชน

จากการศึกษาพบว่าการปรับสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นในการกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกเปลี่ยนแปลง และการปรับสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะเป็นสิ่งจำเป็นในการควบคุมป้องกันการเกิดโรคพยาธิในชุมชน เช่น ในพื้นที่ชื้นแฉะ การสร้างห้องสุขาที่ถูกสุขลักษณะ การมีน้ำดื่มน้ำใช้ที่สะอาด

4. แนวปฏิบัติที่ดีการพัฒนาสมรรถนะชุมชนในการป้องกันและแก้ปัญหาการเกิดโรคพยาธิในชุมชน

การสร้างความร่วมมือ

การมีส่วนร่วมของชุมชนจากการศึกษาพบว่าในการสร้างความร่วมมือนั้นช่วยในการสร้างและพัฒนามาตรการทางสังคม ต้องเกิดจากองค์ประกอบ 3 อย่างคือ 1) กระบวนการสร้างองค์ความรู้ 2) คนใน และ 3) การมีส่วนร่วมของประชาชนและเรื่องเล่าในพื้นที่ โดยคนในชุมชนต้องร่วมมือถ่ายทอดบอกต่อ กระบวนการนี้ทำให้เกิดกระบวนการสร้างความรู้ในชุมชนและคนในชุมชนเกิดความตระหนักเอง

การประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง

ในชุมชนต้องมีคนคอยประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารเป็นระยะ ๆ โดยเฉพาะการใช้หอกระจายข่าว หรือมัสยิดที่มีคนมารวมกันเป็นประจำ มีข่าวอะไรก็นำมาติดบอร์ดไว้ ลุง ป. บอกว่า “ในชุมชนบางทีก็ไม่สนใจอะไร แต่ถ้าเรื่องนั้นจะทำให้ตนเดือดร้อนก็จะสนใจ” ดังนั้นในการประชาสัมพันธ์อะไรต้องให้ชุมชนเห็นว่าสำคัญและตนเองจะเดือดร้อนได้

175-183 □□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□.indd 179 8/15/59 BE 10:06 AM

ดูแลสิ่งแวดล้อม รวมทั้งแม่ค้าขายอาหารต้องดูแล

สิ่งแวดล้อมทางเดิน กรรมการชุมชนต้องใส่ใจรวมถึงแม่ค้าที่ทำอาหารขายควรทำให้สะอาด ให้กรรมการชุมชนกำกับแม่ค้าให้หาอาหารที่สะอาดหรือทำอาหารให้สะอาด

สุขอนามัย

- การเลือกรับประทานอาหาร

รับประทานอาหารให้ถูกหลักอนามัย ปรุงสุกทุกครั้ง ภาชนะปราศจากเชื้อโรค การเลือกรับประทานอาหาร ทำให้ที่อยู่อาศัยถูกสุขลักษณะ ไม่รับประทานอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ ล้างผักผลไม้เวลากิน หลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารที่ไม่สุก ทำอาหารทานเอง ดื่มน้ำสะอาด

- การดูแลความสะอาดส่วนบุคคล

พยายามล้างมือบ่อย ๆ หลังเข้าห้องน้ำและก่อนรับประทานอาหาร รักษาความสะอาดให้ครอบคลุมมากขึ้น มีการตรวจอนามัยอยู่บ่อย ๆ รณรงค์กินของที่สุกและมีการสอนการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันการเกิดโรคพยาธิให้เข้าใจและดูแลตนเองเกี่ยวกับโรคพยาธิ

- ห้องน้ำสำคัญ

ใช้ห้องน้ำที่ถูกสุขลักษณะ รณรงค์ทำความสะอาดภาชนะให้สะอาด รักษาความสะอาดของร่างกายสม่ำเสมอ ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำชุมชนหรือทางสาธารณสุข

วางแผนทำให้เป็นระบบเปลี่ยนกระบวนทรรศน์

การวางแผนงานที่ดีในการปรับเปลี่ยน โดยใช้ขั้นตอน PDCA

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ผลการดำเนินงาน
ขั้นวางแผน (Plan)	เพื่อทราบปัญหาความต้องการ (Needs)	วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน	1. ประชุมปรึกษา 2. วางแผนร่วมกัน 3. ประชาสัมพันธ์โครงการ 4. นัดเวลาสะดวก
ขั้นดำเนินงาน (Do)	เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน	- ให้ความรู้ในการป้องกันการเกิดโรคพยาธิในชุมชน - ประชุมกลุ่ม - จัดทำ Focus group	1. จัดอบรมความรู้ 2. เพิ่มความตระหนักสร้างทัศนคติ 3. แก้ไขปรับปรุง 4. ปรับสิ่งแวดล้อม
ขั้นตรวจสอบ (Check)	เพื่อตรวจสอบ	- จัดการคืนข้อมูลเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเห็นชุมชน	1. คืนข้อมูล 2. ปฏิบัติบริการวิชาการสู่ชุมชน 3. ประเมินความพึงพอใจ
ขั้นปรับปรุง (Action)	เพื่อสร้างแนวปฏิบัติที่ดีในการสร้างสมรรถนะชุมชนเพื่อป้องกันโรคพยาธิ	- จัดสร้างแนวปฏิบัติที่ดี	1. ปรับแนวให้สอดคล้องกับความต้องการชุมชน 2. สร้างขั้นตอนปฏิบัติ 3. ทำต่อเนื่อง ปรับกระบวนทรรศสู่วิถีการดำเนินชีวิตชุมชน

175-183 □□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□.indd 180 8/15/59 BE 10:06 AM

ตารางที่ 1 ขั้นตอน PDCA ในการพัฒนาสมรรถนะชุมชน

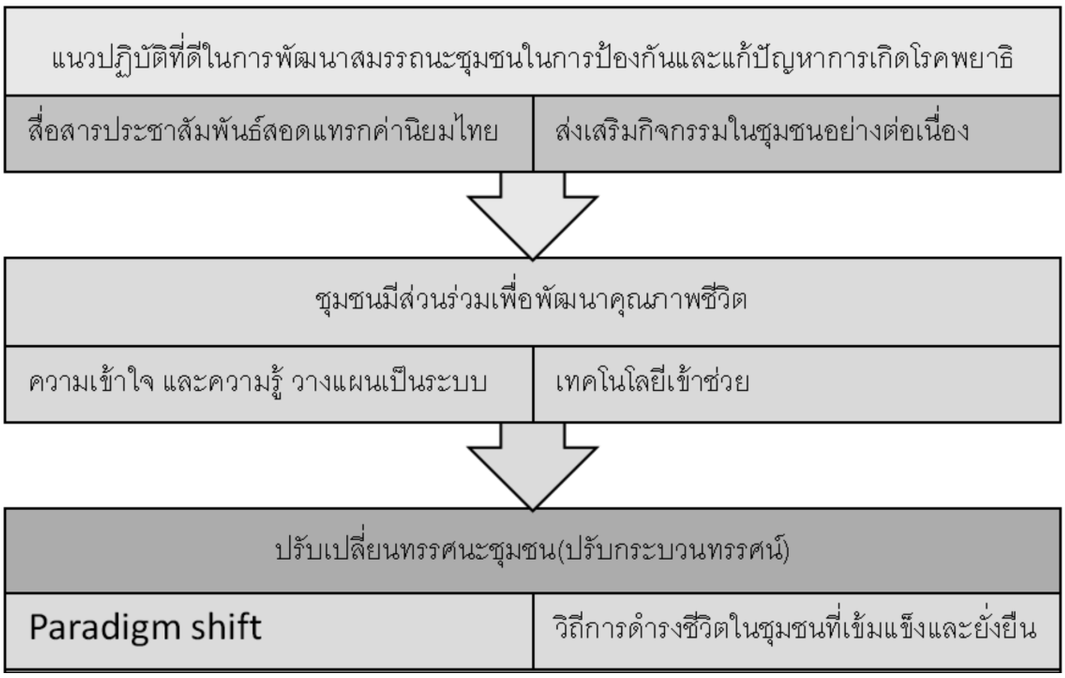

แผนภาพที่ 1 รูปแบบแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาสมรรถนะชุมชนในการป้องกันและแก้ปัญหาการเกิดโรคพยาธิ

สรุปและอภิปรายผล

ชุมชนเมืองมีความเป็นตัวเองสูง การทำกิจกรรมในชุมชนมีการคำนึงถึงผลได้ผลเสียเนื่องจากเวลาจำกัด ดังนั้นแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาสมรรถนะชุมชนในการป้องกันและแก้ปัญหาการเกิดโรคพยาธิในชุมชนเมืองนั้นประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาสมรรถนะชุมชนมาจากความเข้าใจความร่วมมือที่มาจากกระบวนการสร้างองค์ความรู้ของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในกับชุมชนโดยผ่านสื่อต่าง ๆ มีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงในชุมชน มีการปรับสิ่งแวดล้อม ทำความสะอาดบริเวณบ้านและชุมชน รักษาความสะอาดส่วนบุคคลและสิ่งแวดล้อม เรียนรู้ความเชื่อส่วนบุคคลและวัฒนธรรมเพื่อป้องกันการเกิดโรคพยาธิ มีการวางแผนการพัฒนาชุมชนที่ดี ทำให้เป็นระบบจัดกิจกรรมให้ความรู้ทำเป็นสื่อนำเสนอบ่อย ๆ เพื่อให้ทุกคนเกิดความตระหนักและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ถูกต้องในที่สุด โดยชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางแก้ไขกับปัญหานั้น เพื่อพัฒนาสมรรถนะชุมชนในการป้องกันการเกิดโรคพยาธิในชุมชนต่อไปได้ จนเมื่อใดทรรศนะพื้นฐานความรู้ดังกล่าวเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับคนในชุมชนจะทำให้แบบแผนการคิดและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในกระบวนการนี้จะสามารถเกิดการเปลี่ยนกระบวนทรรศน์ของชุมชน (Paradigm shift) และสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาสมรรถนะชุมชนที่จะเป็นแนวปฏิบัติที่ดี จากการเปลี่ยนกระบวนทรรศน์จนได้วิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชน (Mode of Living in community)

ดังนั้นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนนั้นการดำเนินงานบริการวิชาการต้องอยู่ในรูปแบบของการมีส่วนร่วมมีระบบ PDCA ร่วมกัน และผลลัพธ์ที่ได้จะสร้างให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนทรรศน์ของชุมชน ให้เกิด Paradigm shift และสุดท้ายเข้าสู่วิถีการดำรงชีวิตของชุมชนและเป็นชุมชนแห่งสำนึก (Conscious Community)[5] ที่ทุกคนต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบในชุมชนโดยรวม และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทุกระดับอย่างเหนียวแน่นของสังคมเมือง แบบแผนการคิดและการปฏิบัติจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน[6] ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของชุมชนในรูปแบบใหม่ คือ การมีจิตสำนึกร่วม (Consciousness) มีหลักการ (Principle) และมีจุดมุ่งหมาย (Purpose)[7] นอกจากนี้การสร้างสมรรถนะให้เกิดกับชุมชนโดยเฉพาะชุมชนเมืองนั้นอาจใช้รูปแบบใหม่ที่อาจมีลักษณะเป็น “สมรรถนะชุมชนทางอากาศ” ที่มีผู้สนใจจะมีส่วนร่วมในรูปแบบที่หลากหลายผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ เช่น ทางวิทยุชุมชน เครือข่ายบน Internet ผ่านระบบไลน์บนมือถือ จึงอาจกล่าวได้ว่าชุมชนไม่จำเป็นต้องมีพื้นที่ทางกายภาพและไม่จำเป็น

175-183 □□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□.indd 181 8/15/59 BE 10:06 AM

ว่าสมาชิกจะต้องพบปะกันโดยตรง แต่เป็นชุมชนที่อาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศเชื่อมโยงความสัมพันธ์และการสื่อสารของผู้คนต่าง ๆ จะมีบทบาทในการเสริมสร้างทักษะชีวิต[8] ที่สามารถสร้างสมรรถนะชุมชนในรูปแบบใหม่[9] โดยสมาชิกไม่จำกัดเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ เพศ วัย ศาสนา และฐานะเศรษฐกิจ เป็นต้น จึงเป็นการสร้างสมรรถนะชุมชนที่จะเหมาะกับสังคมเมืองและอนาคตต่อไป[10, 11, 12]

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาสมรรถนะชุมชนควรเริ่มจากปัญหาความต้องการของชุมชนจะประสบความสำเร็จทั้งผู้ให้และผู้รับ จะเกิดการต่อยอดงานที่มีความสนใจและชำนาญ จะทำให้เกิดงานบริการที่มีคุณภาพและจะเป็นการสร้างเครือข่ายการดูแลสุขภาพในชุมชน

2. การศึกษาวิจัยในด้านการจัดระบบการบูรณาการงานบริการวิชาการแก่สังคมกับการเรียนการสอน ควรมีการวางแผนการจัดกิจกรรมวิชาการให้เหมาะกับผู้เรียน ในระดับชั้นปีที่ศึกษาที่ต้องมีความเข้าใจกระบวนการวิจัยร่วมด้วย

3. การกำหนดแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาชุมชนควรต้องมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจความร่วมมือของชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีควรเน้นการศึกษาการสร้างความตระหนักเพื่อเกิดความร่วมมือของชุมชนในรูปแบบสังคมต่าง ๆ ที่มีบริบทที่อาศัยเทคโนโลยีเข้าช่วยกับศตวรรษที่ 21

2. การวิจัยที่มีการศึกษาถึงลักษณะของชุมชนในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากมีการเปลี่ยนถ่ายจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นทำให้ทักษะการพัฒนาแตกต่างกัน สมรรถนะของชุมชนอาจแตกต่างกันตามทักษะของชุมชนในยุคใหม่

References

1. Sukontasing P. Development of Marketing Potential for Products of Fabric Scraps and Building Collaborative Network : A Case Study of Professional Sewing Group in Baan Nam-Ron, Muang, Phetchabun Province.Department of Management. Faculty of Management Science. PhetchabunRajabhat University; 2013. (In Thai).
2. Marueanal, Chumsangb C, PattracS. Competency strengthening of village health volunteers regarding sustainable waste management in accordance with the geo-sociological background of the Hill tribes in Paklang Subdistrict, Pua District, Nan Province. Department of Science and Technology, Faculty of Arts and Sciences, Rajabhat Chaiyaphum University. Journal of Environmental Management 2013; 9 (2), 25-43. (In Thai).
3. Prompolmuang K., Kessomboon P. Risk Factors to Opisthorchiasis among People in Sriboonruang District, Nongbualamphu Province. Graduate research conference. Khonkhan University; 2014. (In Thai).
4. Deming, W. Edwards. The New Economics for Industry, Government, Education 2nd ed. MIT Press; 2000. ISBN 0-262-54116-5. OCLC 44162616.
5. Grifoll J. Stakeholders, Quality of HE and the use of Learning outcomes; [cited 2014 June 24] Available from : http://www.anqahe.org/attachments/107_JosepGrifoll.pdf.
6. Sukonthasing P.Community Needs towards Educational Service of Facultyof Management Science of Phetchabun Rajabhat University; 2012. (In Thai).

175-183 □□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□.indd 182 8/15/59 BE 10:06 AM

7. Shin, D. A social dynamics analysis of the problems raised in the development of a community network: a case study of A-Net .Information Research 2007; 12 (3), 317 [Available from http://InformationR.net/ir/12-3/paper317.html]
8. Saichamchan, S, Skulkhu J, Potisuk A, Yongsorn C. A Development of Training Program to Enhance Life Skills for The Royal Thai Air Force Nursing Students. Journal of the Royal Thai Army Nurses 2015; 16 (2) : 21-9. (In Thai).
9. Cyber Education Project, Computer center. Best practice for the development of information and communication technology competency products in Nakornnayork Province. Computer Center, Srinakharinwirot University Academic Year; 2011. (In Thai).
10. Usavagovitwong N, Sapu S, Chairatananonda P. Understanding Urban Community amid Capitalism : A Case Study of the Crown Property Bureau's Superblock Journal of architectural/planning research and studies 2012; 9 (1) : 27-42. (In Thai).
11. Yaruang N. Low back pain in rice farmers with the role of community health nurses. Journal of The Royal Thai Army Nurses. 2016; 17(1) : 1-9. (in Thai)
12. Suarod S., Oumtanee A. Proactive Health Care Service of Nurses Working in a Community Hospital at west Border Region. Journal of The Royal Thai Army Nurses. 2015; 16(2) : 79-87. (in Thai)

175-183 □□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□.indd 183 8/15/59 BE 10:06 AM